

Vergaderjaar 2020–2021

31 524

Beroepsonderwijs en Volwassenen Educatie

Nr. 489

BRIEF VAN DE MINISTERS VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP EN VOOR BASIS- EN VOORTGEZET ONDERWIJS EN MEDIA

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 26 februari 2021

Inleiding

Iedereen onderkent het belang van goede loopbaanoriëntatie en -begeleiding (hierna LOB): hierdoor leren jongeren zich voor te bereiden op hun toekomst en zelf loopbaankeuzes te maken. Daartoe is het essentieel dat jongeren inzicht krijgen in zichzelf en passende studie- en beroepsmogelijkheden. De competenties die hiervoor nodig zijn worden dikwijls beschreven aan de hand van de **5 loopbaancompetenties**:¹

1. Kwaliteitenreflectie: wat kan ik, welke kwaliteiten heb ik?
2. Motievenreflectie: wie ben ik, wat wil ik, wat drijft mij?
3. Werkexploratie: welk soort werk past bij mij/welke opleidingen?
4. Loopbaansturing: planning/hoe bereik ik mijn doelen?
5. Netwerken: wie kan me daarbij helpen?

De coronacrisis heeft sinds maart 2020 een grote impact op de samenleving en ook op het onderwijs. Een gevolg van de situatie en de daaruit voortvloeiende maatregelen is onder andere, dat de stagemogelijkheden en praktijklessen van veel leerlingen en studenten zijn ingeperkt. Ook oriënteren leerlingen en studenten zich in moeilijke omstandigheden op het kiezen van een vervolgopleiding of een stap naar de arbeidsmarkt, waar de perspectieven als recent afgestudeerde in sommige sectoren drastisch zijn veranderd. Juist in deze bijzondere tijden zien wij dat alle sectoren van het onderwijs de schouders eronder zetten, veel inzet leveren en elkaar opzoeken om het onderwijs zo goed mogelijk door te laten gaan binnen de beperkingen van de coronamaatregelen. Wij hebben hiervoor veel waardering.

¹ De vijf loopbaancompetenties zijn opgenomen in de wettelijke eisen van vmbo en mbo. Meijers, F, Kuijpers, M. en Bakker, J. (2006), Over leerloopbanen en loopbaanleren in het (v)mbo. Kuijpers, M. (2005). Breng beweging in je loopbaan – vijf loopbaancompetenties voor waardevol werk.

Samen met de sectorraden, jongerenorganisaties en het onderwijsveld hebben we de afgelopen jaren belangrijke stappen gezet in verdere verbetering van LOB en soepele overgang naar vervolgonderwijs en arbeidsmarkt. Conform eerdere toezeggingen² schetsen wij de belangrijkste ontwikkelingen in dit kader en waar, onder andere op basis van de resultaten van de LOB-monitor 2020³, nog ruimte is voor verbetering en welke acties er zijn en worden gezet om hier invulling aan te geven. De komende jaren wordt verder gewerkt aan een stevige verankering van LOB in de verschillende onderwijssectoren door de inbedding van LOB in het curriculum, professionalisering, het verbeteren van overgangen en het versterken van de arbeidsmarktvoorlichting en gelijke kansen.

Wat hebben we bereikt?

Op 30 november 2017⁴ hebben wij uw Kamer geïnformeerd over de Kwaliteitsagenda LOB voor het voortgezet onderwijs (vo), de Ambitie-agenda LOB voor het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en nieuwe afspraken t.b.v. de studiekeuzeactiviteiten in het hoger onderwijs (ho). Aanleiding was de oproep van jongeren en decanen tot versterking van de loopbaanbegeleiding (10 punten plan) opgenomen in motie van het lid Duisenberg c.s.⁵. In dat jaar hebben de VO-raad en de MBO Raad een bovensectoraal Expertisepunt LOB ingericht ter ondersteuning van LOB in de vo-scholen en mbo-scholen. Er is veel in beweging gebracht, de onderwijspraktijk wordt deskundig ondersteund door het Expertisepunt LOB met een website, materialen en instrumenten, onlinemodules en de scholen maken goed gebruik van kennisdeling en ondersteuning en advies van 18 regio-contactpersonen. Daarbij heeft het Ministerie van OCW in 2019 de subsidie van het Expertisepunt LOB verlengd t/m juni 2022 én een extra financiële impuls gegeven voor verbetering van de overgang van vo-leerlingen en mbo-studenten naar het hbo. Sindsdien is ook de Vereniging Hogescholen aangesloten bij het Expertisepunt LOB.

De conclusies van de 2e meting van de LOB-monitor⁶ laten een positief beeld zien van LOB. Het thema leeft in het onderwijsveld terwijl dit onderwerp voorheen een van de uitdagingen was. Scholen bieden veel en diverse LOB-activiteiten aan en proberen maatwerk te bieden. In het vmbo vaker als apart vak, in havo/vwo en mbo vooral in mentor- en studieloopbaangesprekken. Bij een meerderheid van scholen in het vo en mbo is beleid op LOB uitgewerkt en aandacht voor professionalisering.

Uit de LAKS-monitor⁷ komt naar voren dat de meeste jongeren in het vo, maar niet alle, positieve ervaringen met LOB hebben en het als een waardevol onderdeel van hun opleiding zien. Belangrijke elementen voor hen zijn maatwerk, levendig houden door praktijkervaringen en herkenbare en meer samenhangende LOB. Uit het onderzoek van Young Works onder (vo, mbo, hbo) jongeren komt een soortgelijk beeld naar voren.⁸ De JOB-monitor⁹ inclusief JOB-tour laten zien dat mbo-studenten behoefte hebben aan betere begeleiding bij de keuze voor verder leren of werken en belang hechten aan informatie over wat mogelijk is na het mbo en de kans op werk.

² Kamerstuk 31 524, nrs. 455, 469 en 481 en Kamerstuk 35 300 VIII, nr. 212

³ De monitor LOB 2020, toegezonden op 10 juli 2020, als bijlage bij Kamerstuk 35 300 VIII, nr. 212.

⁴ Kamerstuk 31 524, nr. 340.

⁵ Kamerstuk 34 550 VIII, nr. 21.

⁶ AO Consult B.V., «Uitkomsten Monitor LOB tussenmeting 2020».

⁷ LAKS-monitor (2020), «Hét tevredenheidsonderzoek onder scholieren». Ministerie van OCW geling? het Ministerie van OCW, directie HO&S. Ministerie van OCW geling? het Ministerie van OCW, directie HO&S.

⁸ YoungWorks (2020), «Jongerenperspectief op LOB», *Rapportage onderzoek Expertisepunt LOB*.

⁹ JOB-monitor (2020), een tweejaarlijks tevredenheidsonderzoek onder MBO-studenten.

Prioriteiten voor de verdere verbetering van LOB

De partners van de kwaliteitsagenda LOB VO, het LAKS, de VvSL, NVS-NVL en de VO-raad, hebben gezamenlijk geconcludeerd dat er in de afgelopen jaren flinke vooruitgang is geboekt in de verankering van LOB in het vo, maar dat er ook scholen zijn die nog stappen te zetten hebben op dit gebied. Er is daarom afgesproken om de kwaliteitsagenda LOB VO te verlengen, in elk geval tot en met 2022. Om scholen te ondersteunen, wordt de kwaliteitsagenda aangevuld met enkele concrete instrumenten. Over de ambitieagenda LOB mbo zijn de MBO Raad en JOB nog in gesprek. Eerder is al gesproken over meer aandacht voor maatwerk coaching, voor alumni-verhalen en voor informatie over vervolgopleidingen en arbeidsmarkt.

Wij zullen uw Kamer over de agenda's op een later moment informeren. Op basis van de ervaringen van de afgelopen jaren, zien we dat er veel goed gaat. Zoals gezegd zijn er ook nog een aantal aandachtspunten. Samen met het onderwijsveld willen we de komende jaren met name nog sterker inzetten op onderstaande thema's:

1. LOB in het curriculum, professionalisering en borging
2. Bijdragen aan het verder verbeteren van de overgangen
3. Versterken van de arbeidsmarktvoorlichting en gelijke kansen op de arbeidsmarkt.

1. LOB in het curriculum, professionalisering en borging

Ons doel is om LOB een duidelijke en herkenbare plek in het curriculum¹⁰ van het vo te geven. Daarmee worden docenten en ander onderwijspersoneel beter in staat gesteld om hier op een aantrekkelijke manier invulling aan te geven.

Voor het vo is het positief dat uit de monitor LOB naar voren komt dat vrijwel alle scholen LOB-activiteiten aanbieden. Dat dit nog niet op alle scholen op een samenhangende manier wordt ervaren door de leerlingen, komt onder andere doordat LOB niet als een zichtbaar en herkenbaar vak op het rooster staat, maar in de vorm van geïntegreerde activiteiten of onder een andere naam wordt aangeboden.¹¹ In het vmbo maakt LOB deel uit van de examenprogramma's en het ontwikkelt zich steeds meer tot een natuurlijk onderdeel van de beroepsgerichte leerwegen. Ook het praktijkgerichte programma dat momenteel voor de nieuwe leerweg in het vmbo wordt ontwikkeld, bevat een stevige LOB component. In de examenprogramma's van het havo en vwo komt LOB momenteel nog beperkt en weinig richtinggevend terug. We zien echter wel dat havo-scholen initiatieven ontplooiën op het gebied van LOB. Zo is een groep havo-scholen bezig met de ontwikkeling van een praktijkgericht havo-vak.¹² Verder is het voornemen om een praktijkgericht programma te ontwikkelen voor het havo.¹³

Zoals aangekondigd in eerdere Kamerbrieven^{14 15} krijgt LOB een nadrukkelijke en samenhangende plek in het bijgestelde curriculum van alle schoolsoorten en leerwegen in het vo. In de werkopdracht aan SLO wordt dit nader geconcretiseerd. Deze werkopdracht- en de voorgestelde plek van LOB in het curriculum- wordt ook getoetst door de wetenschap-

¹⁰ In het vmbo is LOB een onderdeel van de examenprogramma's.

¹¹ YoungWorks (2020), «Jongerenperspectief op LOB», *Rapportage Expertisepunt LOB*.

¹² Havoplatform (2021), «Het praktijkgerichte vak op de Havo». *Brochure met het kader voor een praktijkgericht havo-vak*: <https://havoplatform.nl/havop/brochure-havop/>.

¹³ Kamerstuk 29 546, nr. 33.

¹⁴ Kamerstuk 31 293, nr. 495.

¹⁵ Kamerstuk 31 293, nr. 543.

pelijke curriculumcommissie. Bij het ontwikkelwerk krijgen loopbaanbegeleiders (LOB'ers) – waaronder het Expertisepunt LOB en de decanenverenigingen NVS/NVL en de VvSL – een nadrukkelijke rol.

In het mbo worden vanaf het eerste leerjaar diverse LOB-activiteiten en -begeleiding aangeboden. Het Expertisepunt zal samen met experts op zoek gaan naar kenmerken en goede voorbeelden van LOB in het onderwijsprogramma en LOB ter voorbereiding op vervolgkeuze en/of werk in het laatste studiejaar van het mbo. Ook zullen goede voorbeelden van mbo-scholen die een herkenbaar studieloopbaancentrum hebben ingericht actief gedeeld gaan worden.

Het Expertisepunt LOB gaat daarnaast in 2021 en 2022 onverkort door met de bestaande ondersteuning van vo-, mbo- en hogescholen. Dit doet het Expertisepunt onder andere met webinars, ontwikkeling van online modules, een vernieuwde website met een LOB-onderzoeksbank en nieuwe praktijkvoorbeelden.

Op verzoek van OCW heeft Euroguidance een breed gedragen «Raamwerk voor Loopbaanbegeleiding voor jongeren» ontwikkeld, samen met het onderwijsveld, arbeidsmarkt en experts.¹⁶ Dit raamwerk benoemt rollen en gewenste deskundigheid van de verschillende soorten loopbaanbegeleiders in het onderwijs (docenten, mentoren, studieloopbaanbegeleiders, decanen, coördinatoren en andere loopbaanspecialisten). Het raamwerk wordt enerzijds gebruikt door het Expertisepunt LOB als leidraad bij de professionalisering in combinatie met een overzicht van opleidingen en trainingen voor LOB'ers. Anderzijds kan dit raamwerk een nuttig instrument zijn voor vo-scholen en mbo-scholen voor de deskundigheidsbevordering van LOB'ers.

In dialoog met onderwijsveld en experts wordt gekeken welke mogelijkheden er zijn om de verschillende soorten LOB'ers beter toe te rusten en welke rol de lerarenopleidingen daarbij kunnen spelen.

Voorts heeft het JOB een «checklist lob»¹⁷ opgesteld voor de studentenraden zodat zij actief mee kunnen denken over kwaliteitsverbetering van LOB. Verder is een bijzondere Leerstoel «Leeromgeving en loopbaanleren» ingericht met hulp van sponsors voor wetenschappelijke verdieping.¹⁸

2. Bijdragen aan het verder verbeteren van de overgangen

Met LOB wordt bijgedragen aan het verder verbeteren van de overgangen tussen de verschillende onderwijssectoren. Leerlingen en studenten kunnen door goede LOB bewuster keuzes maken, wat uitval, switch en studievertraging kan voorkomen. Beschikbare informatie ontsluiten voor de jongeren, ouders en anderen die betrokken zijn bij hun keuzeproces is daarbij belangrijk.

De invoering van Sterk Beroepsonderwijs¹⁹ versterkt een doorlopende LOB leerlijn, de regionale samenwerking tussen scholen op LOB is geïntensiveerd en de KiesMBO portal wordt al goed gebruikt volgens SBB. Handreikingen voor betere doorstroom vo-mbo-hbo zijn ontwikkeld door het Expertisepunt LOB alsook een gespreksstarter om doorstroomcijfers en kwalitatieve informatie onderdeel te laten zijn van evaluatie van LOB-beleid. Ook ander ontwikkeld instrumentarium wordt in kennisdelingsbijeenkomsten breed gedeeld. Zoals toegezegd in het wetgevings-

¹⁶ Euroguidance (2017), «Raamwerk voor loopbaanbegeleiding jongeren».

¹⁷ JOB (2018), «LOB Checklist».

¹⁸ Bijzondere leerstoel (2012), «Leeromgeving & -loopbanen».

¹⁹ Kamerstuk 35 336.

overleg Sterk beroepsonderwijs loopt een verdiepende analyse op oriënterende programma's in het mbo. Hiervoor zijn reeds meerdere gesprekken met de betreffende scholen aangegaan. De analyse zal in het voorjaar worden aangeboden.²⁰

Het hoger onderwijs biedt (vaak in samenwerking met het vo en mbo) een uitgebreid aanbod van studiekeuzeactiviteiten (inclusief studiekeuze-check) aan. Veel ho-instellingen zetten in op een eerste 100 dagenbeleid om de overgang naar de hogeschool of universiteit te versoepelen. Uit de extra financiële impuls voor het Expertisepunt LOB is daarnaast eind 2020 gestart met twee pilots met hbo-scholen die een verbeterslag willen maken in de samenwerking met de aanleverende scholen door inzet van alumni in de voorbereiding van aankomende studenten en de eerste 100 dagen. Daarbij wordt ook verkend hoe doorstroomkeuzedelen beter in te bedden in een doorlopend LOB-programma. In de beleidsreactie n.a.v. de Beleidsmonitor ho²¹ zijn een aantal maatregelen genoemd ter verbetering van de overgangen, waaronder extra middelen voor regionale samenwerking vo-mbo-ho scholen, de studentlabs en het convenant doorstroom mbo-hbo. Een vervolgonderzoek wordt gedaan naar de minimale cijfers en hoofdoorzaken van de voortijdige schooluitval en switch.²²

3. Versterken van de arbeidsmarktvoorlichting en gelijke kansen op de arbeidsmarkt

Nog steeds kiest een aanzienlijk deel van vooral niet-westerse jongeren voor een beroep dat over een tijd minder kansrijk is geworden.²³ Het is van belang dat de jongeren goed worden voorgelicht over arbeidsmarktkansen, ook rekening houdend met de gevolgen van de crisis, voor zover daar inzicht in is. Dat is in deze tijd een extra uitdaging.

In de motie van het lid Kuik c.s. is gevraagd om het arbeidsmarkt perspectief meer mee te nemen in de arbeidsmarktvoorlichting aan aankomende studenten en hun ouders (Kamerstuk 31 524, nr. 454). Zoals aangegeven in mijn brief 15-12-2020²⁴ is hier samen met het Expertisepunt LOB en vele andere partnerorganisaties uitvoering aan gegeven. Inmiddels is een webpagina en een wegwijzer «Arbeidsmarkt informatie en LOB» op de website van het Expertisepunt LOB beschikbaar en worden een onlinemodule en werkopdrachten «werkexploratie» ontwikkeld.

Sinds november 2018 bestaat de portal KiesMBO (SBB) met onafhankelijke studie- en beroepskeuzeinformatie over het mbo. De portal biedt een realistisch en objectief beeld van de arbeidsmarkt na het behalen van een mbo-diploma. Het bevat filmpjes over branches en beroepen, geeft een beeld van de functie-eisen, salarissen alsook kans op stage en werk. In 2021 wordt verder gewerkt aan verankering van KiesMBO in LOB in het vmbo en mbo.

Studiekeuze123 verstrekt voor het ho informatie over de arbeidsmarkt en werkt aan verbetering daarvan en afstemming op de studiekeuzer.

²⁰ Kamerstuk 35 336, nr. 21.

²¹ A. van den Broek, J. Warps, J. Cuppen, T. Termorshuizen & J. Lodewick (red.), (2020), «Monitor beleidsmaatregelen 2019–2020», *Onderzoek in opdracht van het Ministerie van OCW, directie HO&S*.

²² Kamerstuk 31 288, nr. 883.

²³ Ter Weel, B., Zwetsloot, J., Bisschop, P., (2021), ESB. «Technologie verslechtert arbeidsmarktkansen van mbo'ers». Dit onderzoek is uitgevoerd met subsidie van het NRO.

²⁴ Kamerstuk 31 524, nr. 481.

Niet alle studenten ervaren gelijke kansen in de zoektocht naar een stage of (eerste) baan. LOB kan kansgelijkheid versterken door studenten te ondersteunen bij de ontwikkeling van de vijf loopbaancompetenties en betere studiekeuze- en arbeidsmarktvoorlichting. Het project LOB-Gelijke kansen omvatte een pilot bij 15 mbo-scholen met focus op LOB (vooral werkexploratie en leren netwerken), oriënterende bedrijfsbezoeken en het overbruggen van negatieve beeldvorming bij studenten en docenten. De resultaten van dit project krijgen nu een plek bij het recent gestarte Kennispunt Gelijke kansen, Diversiteit en Inclusie (GKDI)²⁵, dat met subsidie van het Ministerie van OCW en SZW door de MBO Raad wordt uitgevoerd. Het Kennispunt GKDI zal mbo-scholen onder andere ondersteunen bij het bevorderen van gelijke kansen op een stage of eerste baan voor mbo-studenten met een migratieachtergrond en/of lage sociaaleconomische status. Tevens loopt een meerjarig onderzoekstraject «gelijke kansen naar de toekomst» naar evidence based interventies voor meer kansrijke studiekeuzes, betere overgang onderwijs-arbeidsmarkt en tegengaan van stagediscriminatie.²⁶

Onderdeel van het aanvullend sociaal pakket dat het kabinet op 28 augustus 2020 heeft aangekondigd, is de aanpak jeugdwerkloosheid. Deze aanpak heeft tot doel om schoolverlaters, die door de crisis relatief hard geraakt worden, te ondersteunen naar vervolgonderwijs of werk. Deze middelen zijn via een subsidieregeling beschikbaar gesteld.²⁷ Mbo-scholen kunnen deze middelen onder andere inzetten om hun LOB-activiteiten te intensiveren of aan te vullen. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het kleinschaliger maken van LOB-lessen, het aansluiten bij bestaande vormen van coaching, of het helpen bij matching op werk of stage. Op verzoek van scholen zullen het Expertisepunt LOB alsook het Kennispunt GKDI ondersteuning bieden.

Tot slot

Er zijn stevige stappen vooruit gezet met LOB en het belang ervan staat goed op ieders netvlies. Het Expertisepunt LOB zal in ieder geval tot juli 2022 de scholen actief ondersteunen. Met de genomen acties is ons perspectief dat LOB steeds meer een integraal onderdeel wordt van wat er op de scholen gebeurt. Dit doen we door LOB sterker te verankeren in het curriculum, door professionalisering en borging van deskundige LOB en structurele verankering van de portal KiesMBO. Daarbij blijft LOB onderdeel van de basiskwaliteit en het daarbij behorende toezicht door de Inspectie van het Onderwijs in po, vo en mbo.

De betrokkenheid van docenten en loopbaanbegeleiders is groot, ook om tot verbeteringen te komen. Er is ambitie om goed en creatief in te spelen op de gevolgen van de coronacrisis en het bieden van persoonlijke loopbaanbegeleiding, juist nu dit zo'n moeilijke tijd is voor veel leerlingen en studenten. Wij hebben veel waardering voor alles wat er in dit kader wordt gedaan op de scholen en instellingen. Het kabinet ondersteunt het

²⁵ MBO Raad, Kennispunt Gelijke Kansen, Diversiteit en Inclusie, per 1-10-2020.

²⁶ NRO, «Gelijke kansen richting de toekomst», toekenning van 2 nieuwe projecten, medefinanciering subsidie door de ministeries van OCW en SZW.

²⁷ Stcrt. 2021, nr. 2100; «Subsidieregeling extra begeleiding en nazorg mbo 2021/2022».

onderwijs met een Nationaal Programma Onderwijs om de gevolgen van corona voor het onderwijs ook voor de langere termijn op te vangen. Uw Kamer is hierover per brief van 17 februari jongstleden geïnformeerd.²⁸

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
I.K. van Engelshoven

De Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media,
A. Slob

²⁸ Kamerstuk 35 570 VIII, nr. 185.